

ฐานข้อมูลการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
ตำบลบ้านสา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

โดย

สภาวัฒนธรรมตำบลบ้านสา

และเทศบาลตำบลบ้านสา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑ บทนำ	๑
หลักการและเหตุผล	๑
วัตถุประสงค์	๑
กลุ่มเป้าหมาย	๑
วิธีดำเนินงาน	๒
ขั้นตอนการทำกิจกรรม	๒
ระยะเวลาดำเนินการ	๒
สถานที่ดำเนินการ	๒
งบประมาณ	๒
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	๓
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
๒ วิธีดำเนินการ	๔
กำหนดการฝึกอบรม	๔
๓ สรุปผลการดำเนินโครงการ	๓๑
ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ	๓๑
๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะ	๓๓
ปัญหา	๓๓
ข้อเสนอแนะ	๓๓
ภาคผนวก	

ประเพณีท้องถิ่นตำบลบ้านสา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ที่ผ่านมาสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นเป็นอย่างมาก อันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศตามแนวคิดการพัฒนากระแสหลักหรือการพัฒนาเดินตามประเทศตะวันตก ทำให้ทุกองค์คัพยศของสังคมพลอยถูกขับเคลื่อนหรือบางส่วนอาจเข้าข่าย การถูกดูดดึงไปตามกระแสการพัฒนา ทำให้วิถีชีวิตของคนในชนบท เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านเศรษฐกิจ,สังคมและประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของคนในท้องถิ่นเสื่อมหายไป อาทิ ประเพณีท้องถิ่น,ศิลปวัฒนธรรมล้านนา,ตลอดความรู้และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่ขาดการสืบทอด ความผูกพันด้านสถาบันครอบครัวเกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ผู้สูงอายุและเยาวชนและคนในชุมชนมีความผูกพันกันเชิงอารมณ์และความรู้สึกค่อนข้างน้อย คนในครอบครัวและชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง

ผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลบ้านสา ในปัจจุบันมีผู้สูงอายุ ๘๐๘ คน เทียบเป็นร้อยละ ๑๖.๕ ของคนในชุมชนซึ่งถือว่าเกินกว่ามาตรฐาน คือ ร้อย ๑๕ เท่านั้น ซึ่งถือว่าผู้สูงอายุคือปชชนิยบุคคล เป็นปราชญ์หรือผู้รู้มีภูมิปัญญาด้านต่างๆสามารถสืบทอดให้แก่บุตรหลานและบุคคลทั่วไปได้หรือผู้สูงอายุด้วยกัน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสภาพและมีบทบาทและคุณภาพชีวิตที่ดี และได้นำวิชาความรู้ภูมิปัญญาถ่ายทอดแก่ผู้สนใจ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี

การส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น นี้เป็นการจัดหาพื้นที่ในการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเช่น เยาวชน,ประชาชนทั่วไปหรือผู้สูงวัยด้วยกัน ได้ร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นมีเวทีให้คนทั้งสามวัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้พัฒนาตนเองและสังคมตลอดจนบทบาทการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อไป

วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้แก่ตนเองและครอบครัว
- (๒) เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- (๓) เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นแก่คนรุ่นหลังให้คงอยู่สืบไป
- (๔) เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัยและคนในชุมชน
- (๕) เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (๖) เพื่อกระตุ้นให้หน่วยงานทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการจัดทำกิจกรรมของชุมชน

ประเพณีสู่ขวัญข้าว/ขวัญควาย

ในอดีต ควายถือเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณและได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูง จึงมี พิธีสู่ขวัญควาย โดยเมื่อเสร็จจากฤดูไถหว่านแล้ว จะประกอบพิธีทำขวัญให้กับควาย มีการกล่าวยกย่องว่าเป็นสัตว์ที่ช่วยเหลือในการทำมาหากิน ช่วยเหลือแรงงานด้านต่างๆ เสร็จแล้วทำการจัดหาหญ้าอ่อนและน้ำสะอาดแก่ควาย แต่ในยุคนี้พิธีดังกล่าวเริ่มเลือนหายไปจากสังคมไทย อาจจะเป็นเพราะควายลดลง หรือไม่มีความจำเป็นจะใช้แรงงานควายแล้ว หรืออาจจะเป็นเพราะมีการซื้อขายเปลี่ยนเจ้าของกันบ่อย และความผูกพันกับคนมีน้อยลงก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้หมอสู่ขวัญควายจึงหาได้ยาก แม้แต่คำสู่ขวัญควายก็น้อยคนนักที่จะจดจำ

การสู่ขวัญควาย เป็นการเตือนสติ เตือนใจ ให้คนมีความกตัญญูตเวทีรำลึกถึงบุญคุณ ของผู้ที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ตนว่าเมื่อได้รับผลประโยชน์จากผู้อื่นแล้ว ก็กระทำการตอบแทนบุญคุณที่ผู้อื่นได้ทำให้แก่ตน อย่างเช่น ควาย คนได้ใช้แรงงานในการไถคราด พลิกพื้นแผ่นดินอันเป็นของหนักให้เพื่อหว่านเพาะปลูกข้าว พืชผัก ในพื้นแผ่นดิน คนได้รับผลประโยชน์จากแรงงานของควาย คือได้ข้าวมาสำหรับบริโภค เลี้ยงชีวิตตนและครอบครัว ในขณะที่คนได้ไถคราดนั้น บางครั้งดูค่า เชี่ยนตีควาย ซึ่งทำไม่ได้ตั้งความตั้งใจ ทั้งที่กำลังมีแอกต่างคอยอยู่หนักแสนหนักเหนื่อยแสนเหนื่อย โดยมีอาจบ่นถ้อยคำใดๆ

เมื่อคนระลึกนึกถึงบุญคุณของควาย ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณ ไม่มีส่วนที่ได้รับผลประโยชน์อันใด ชาวนาจึงมีการหาวิธีที่จะตอบแทนบุญคุณของควายขึ้นโดยวิธี "สู่ขวัญควาย" ขออิโหสิกรรมต่อควาย

ในพิธีสู่ขวัญควายของชาวนา จะทำบายศรี ๑ ชุด ซึ่งประกอบด้วย เหล้า ๑ ไห ไก่ ๒ ตัว ไข่ต้ม ๒ ฟอง เอื้องหมายนา ๑ ต้น (ดอกไม้จำพวกไพล ชิง ข่า มีเหง้าในดิน สูงประมาณ ๑ เมตร ออกดอกสีขาว หน่อในดิน นิยมรับประทานโดยลวกหรือต้ม เป็นเครื่องเคียงกับน้ำพริก) ข้าวตอก ดอกไม้ หลากพลู ด้ายสายสิญจน์ผูกเขาคควาย กล้วยอย่างดี ๑ หาบ ข้าวเปลือก ข้าวสาร ถั่ว งา กล้วยสุก ขนมต้ม บางแห่ง จะมีสะตวง (กระทงที่มาจาก กาบกล้วย) ๑ อัน สำหรับใส่ของดังกล่าว มีขันป้ออาจารย์ ผ้าขาว ผ้าแดง เงิน ๑๐ สลึง ปัจจุบันที่ยังมีการทำพิธีสู่ขวัญควายจะใส่เงิน ๑๒ บาท

ป้ออาจารย์ผู้ทำพิธีสู่ขวัญควาย คล้ายกับพิธีฮ้อง (เรียก) ขวัญหรือสู่ขวัญของคนเมืองเหนือ โดยเนื้อหาจะกล่าวเป็นคำอ้อรำทำนองเสนาะเมือง ขับคลอด้วยเสียงจ้อยซอ ซึ่งเป็นคำร้องประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมือง มีการสัมผัสคำในภาษา พรรณนาถึงคุณความดีของควายที่มีต่อเจ้าของ ในการทำไร่ไถนาซึ่งเป็นภาระ อันหนักทั้งคนและควายที่ต้องทำงานร่วมกันตลอดระยะเวลา ๓ เดือนในฤดูไถหว่านจนกระทั่งปลูกเสร็จ ดังนั้นเพื่อความ เป็นสิริมงคลในครอบครัวและเป็นการเตือนสติให้เป็นคนมีความกตัญญูตเวที ต่อสัตว์ผู้ทำคุณหรือผู้มีบุญคุณ ให้รักและรักษาสัตว์ไว้เพื่อได้ทำงานร่วมกันต่อไป ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่ตนมีอยู่

เมื่อป้ออาจารย์กล่าวจบ ผู้เป็นเจ้าของควายจะนำกรวยดอกไม้ไปผูกกับเขาคควาย ให้ควายกินปลายกล้วย ข้าว หรือหญ้าอย่างดีที่เตรียมไว้ เพื่อแสดงความรักและเมตตาต่อควาย

การสู่ขวัญควายจึงเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ระลึกถึง "ควาย" สัตว์ที่มีบุญคุณ ที่เป็นกำลังและแรง สำคัญของกระดูกสันหลังของชาติมาตั้งแต่อดีตกาล การส่งเสริมและอนุรักษ์ควายจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความสำคัญยิ่ง เพราะวันข้างหน้าควายอาจกลับมามีบทบาทต่อการเกษตรของไทยอีก มิเช่นนั้นหากควายหมดจากประเทศไทย เด็กรุ่นหลังคงรู้จักควายจากอนุสาวรีย์หรือเพียงรูปภาพเท่านั้น

๑๐. พระเจ้าไม้ หรือพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยไม้สำหรับนำมาประดิษฐานที่ยอดไม้ค้ำ แต่เดิมไม่มีพระพุทธรูป ครั้นต่อมาเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ล้านนาจนมีความเจริญรุ่งเรืองก็มีการผสมผสานระหว่างพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์ จึงนำพระพุทธรูปไม้มาประดิษฐานบนยอดไม้ค้ำเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งพุทธศาสนา

๑๑. หน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อหมาก หน่อมะพร้าว มีความหมายว่า คนที่ได้รับการสืบทอดจะมีชีวิตที่เหมือนกับได้เกิดใหม่แล้วจะมีความหอมหวาน มีความเจริญงอกงาม เหมือนต้นกล้วย ต้นอ้อย ต้นหมาก ต้นมะพร้าวที่พร้อมจะเจริญเติบโตต่อไป

๑๒. เสือใหม่ (สาด) หมอนใหม่ มีความหมายว่า ผู้ที่สืบทอดแล้วจะมีความสุขสบายและนอนหลับฝันดี เครื่องสืบทอดทั้งหมดนี้เมื่อนำมาประกอบกันจัดให้เป็นระเบียบตามแบบโบราณพิธีเรียกว่า **โขงชะตา** ถือเป็นบริเวณพิธีหรือเขตศักดิ์สิทธิ์สำหรับสืบทอดให้มีความสุขความเจริญต่อไป การประกอบพิธีสืบทอดนั้น อันดับแรกอาจารย์จะทำพิธีปิดเคราะห์ ส่งเคราะห์ก่อนแล้วจึงทำพิธีสืบทอดที่หลัง เพื่อให้เคราะห์ภัยที่มีอยู่ในตัวเราสูญไป แล้วจึงทำพิธีสืบทอดให้มีความสุขความเจริญ เมื่อทำพิธีสืบทอดเสร็จแล้ว เครื่องบูชาทั้งหลายจะนำไปใช้สาธารณะประโยชน์ต่อไป กล่าวคือ

ไม้ค้ำ นำไปค้ำต้นไม้ประจำหมู่บ้าน หรือไม้หมายเมือง แต่ปัจจุบันคนสมัยใหม่ไม่เข้าใจวิถึปฏิบัติตามแบบโบราณ มักจะนำไม้ค้ำไปวางไว้ที่ใต้ต้นศรี (ต้นศรีมหาโพธิ์)

สะพาน นำไปพาดร่อนน้ำหรือลำเหมืองเล็ก เพื่อเป็นสะพานให้ผู้คนเดินข้ามลำเหมืองนั้น

หน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อหมาก หน่อมะพร้าว นำไปปลูกในที่สาธารณะของหมู่บ้านหรือป่าหมู่บ้าน บางคนอาจจะปลูกริมร่อนน้ำสาธารณะก็ได้ เมื่อผลิดอกออกผล ใครจะเก็บไปกินไปใช้ก็ไม่มีใครว่าเพราะถือเป็นของสาธารณะ

๔ ประเพณีการสู่ขวัญข้าว/ขวัญควาย

วัสดุ/อุปกรณ์สู่ขวัญข้าว/ขวัญควาย

๑. ดอกหญ้า ๑ มัด
๒. หญ้าไทร ๑ มัด
๓. ใบไม้ ๑ มัด
๔. ดอกแก้ว ๑ ช่อ
๕. ไก่ต้ม ๒ ตัว
๖. เหล้าขาว ๑/๒ ขวด
๗. ด้ายสายสิญจ์ ๑ มัด
๘. ดอกไม้ ๑ ช่อ
๙. ฐูป ๘ อัน
๑๐. เทียน ๘ เล่ม
๑๑. ข้าวเหนียว ๘ ก้อน
๑๓. กล้วย ๒ อัน
๑๔. ข้าวสาร ๑/๘ ลิตร
๑๕. แอกลูกเล็ก ๑ อัน
๑๖. น้ำส้มป่อย ๑ แก้ว
๑๗. รูปปั้นควาย ๑ ตัว

พิธีสืบชะตา

พิธีสืบชะตาของชาวล้านนามีมาแต่โบราณกาลแล้วและมีการประกอบพิธีมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้าสู่อาณาจักรล้านนา เนื่องจากแต่เดิมนั้นพิธีสืบชะตาถือเป็นพิธีพราหมณ์ โดยมีอาจารย์ประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นฆราวาสที่มีความเชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมพื้นบ้านและถือเป็นตัวแทนของพราหมณ์ เป็นผู้ประกอบพิธี ครั้นต่อมาเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาจนมีความเจริญรุ่งเรือง พิธีสืบชะตาจึงมีการผสมผสานระหว่างพิธีพุทธกับพิธีพราหมณ์ โดยมีพระสงฆ์มาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีสืบชะตาแทนอาจารย์ซึ่งเป็นฆราวาสวบจนถึงปัจจุบัน

ในการสืบชะตานั้นจะแต่งดาเครื่องสืบชะตาหลายอย่างซึ่งถือเป็นเครื่องบูชาอย่างหนึ่งตามพิธีที่สืบทอด กันมา ประกอบด้วย

๑. ไม้ค้ำ มีลักษณะเป็นไม้งาม ๓ อัน สำหรับนำมาประกอบกันเป็นข่ม เรียกว่า ไม้ค้ำชะตา แต่ด้วยลักษณะไม้ค้ำที่มีขนาดใหญ่และยาวพอประมาณจึงเรียกว่าไม้ค้ำหลวง บางแห่งก็มีขนาดยาว บางแห่งก็มีขนาดสั้นพอประมาณแล้วแต่ความนิยมของแต่ละท้องถิ่น แต่ส่วนมากนิยมใช้ขนาดยาวเท่ากับวาแชนหรือความสูงของเจ้าของชะตา ไม้ค้ำมีความหมายว่าเพื่อให้เป็นสิ่งค้ำจุนชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองมีอายุยืนยาวเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ใกล้จะล้ม หากมีไม้มาค้ำไว้ก็จะทำให้เจริญงอกงามต่อไป เหมือนชีวิตคนเราที่ได้รับการค้ำชูย่อมจะมีความสุขความเจริญต่อไปฉันใดก็ฉันนั้น

สมัยก่อน ไม้ค้ำ เป็นชื่อของต้นไม้ประเภทหนึ่ง หากนำมาตัดกิ่งออกแล้วขุดดินฝังสำหรับใช้เป็นไม้ค้ำต้นไม้ประจำหมู่บ้านหรือไม้หมายเมือง ไม้ค้ำนี้จะไม่เหี่ยวแห้งเพราะจะมีรากออกมา คนปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักต้นไม้ชนิดนี้แล้ว จึงเอาต้นไม้ชนิดอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงมาทำเป็นไม้ค้ำแทน

๒. กระบอกน้ำ กระบอกทราย กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสาร หมายถึง ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้คนเรามีความแข็งแรงยิ่งขึ้น

๓. สะพาน (ข้าว) หมายถึง สะพานแห่งชีวิตที่ทอดให้เดินข้ามจากฝั่งที่เลวร้ายไปสู่ฝั่งที่ดีงามกว่า

๔. บันได (ขันไค) หมายถึง บันไดแห่งชีวิต สำหรับพาให้เราปีนป่ายขึ้นสู่ที่สูง เสมือนคนเรากบ่อน้ำแล้วต้องปีนป่ายด้วยบันไดออกจากบ่อน้ำ

๕. ลวดเงิน ลวดคำ ลวดหมาก ลวดเหมียง หมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สินเงินทองและอาหารการกิน

๖. ไม้ค้ำขนาดเล็ก ไม้ค้ำขนาดเล็กยาวเท่าศอกของเจ้าของชะตาต่างกับไม้ค้ำหลวงที่มีขนาดเท่าวาหรือความสูง ไม้ค้ำเล็กมีจำนวนเท่าอายุของเจ้าของชะตา แต่นิยมให้มีจำนวนเกินอายุไปประมาณ ๒ - ๓ อัน เพื่อให้มีอายุยืนยาวขึ้นไปอีก

๗. ซ่อ ทำจากกระดาษสีขาว จำนวน ๑๐๘ อัน

๘. ตุ้งค่าคิง หรือตุ้งชะตา มีขนาดความยาวเท่าความสูงของเจ้าของชะตา

๙. เทียนค่าคิง หรือเทียนชะตา มีขนาดความยาวเท่ากับความสูงของเจ้าของชะตาเหมือนกัน แต่ต่อมาภายหลังเห็นว่า เทียนมีขนาดยาว เมื่อจุดไฟจะทำให้งอ ก็เลยสัดด้วยขี้ผึ้งประมาณคืบหนึ่ง ส่วนฝ้ายที่เป็นไส้เทียนนั้นยังมีขนาดยาวเท่าความสูงผู้สืบชะตาอยู่

จะประกอบพิธีกรรมนี้เมื่อผู้ป่วยประสบอุบัติเหตุ หรือเหตุร้ายต่างๆ ที่ทำให้ได้รับบาดเจ็บ ถึงเลือดตกยางออก เครื่องสังเคราะห์หัวฝัง ใช้เครื่องเหมือนกับพิธีสังเคราะห์ปัดรังควาน แต่ให้เพิ่มเครื่องเป็นอย่างละ ๔ จึงเรียกว่า "เครื่อง ๔" (สะตวง ๑ สะตวงแต่มี ๔ ห้อง) ส่วนเครื่องอื่นอย่างละ ๔

๓. การสังเคราะห์เทวดา ๙ องค์ (สำหรับส่งให้คนทั้งครอบครัว)

จะประกอบพิธีกรรมประเภทนี้เมื่อต้องการให้อันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับคนในครอบครัวถูกขจัดปัดเป่าหายไป ใช้สะตวงสี่เหลี่ยม ๑ อัน (สะตวง ๑ สะตวง ให้มี ๙ ห้อง) ใส่หมากพลู กล้าย อ้อย พริก เกลือ ขึ้นปลา ข้าว แกงส้ม แกงหวาน (หมายถึง อาหารคาว หวาน) อย่างละ ๙ ช่อ ตุงข้าว เหลือง ดำ แดงอย่างละ ๙ แล้วเขียนรูปราหู ๙ ตัว เทียน ๙ เล่ม กล่าวคำโองการสังเคราะห์ตามตำรา

วัสดุ/อุปกรณ์สี่ชะตา

๑. ไม้ง่ามขนาดใหญ่ ยาวประมาณ ๒ เมตร ๓ อัน

๒. ไม้ง่ามขนาดเล็ก ๔๕ อัน

๓. ข้าวสาร ๕ กก.

๔. ข้าวเปลือก ๕ กก.

๕. ต้นอ้อย ๒ ต้น

๖. ต้นกล้าย ๒ ต้น

๗. กล้าย ๑ เครือ

๘. สายใบตอง ๑๖ อัน

๙. ดอกไม้ ๑ ช่อ

๑๐. ฐูป ๑ มัด

๑๑. เทียน ๑ ห่อ

๑๒. หมาก ๑ มัด

๑๓. ใบพลู ๑ มัด

๑๔. ผ้าขาว ๑ ผืน

๑๕. ผ้าแดง ๑ ผืน

๑๖. มะพร้าว ๒ ลูก

๑๗. ด้ายสายสัญญาณ ๑ ม้วน

๑๘. น้ำส้มป่อย ๑ แก้ว

๑๙. กระบอกน้ำ ๑ อัน

๒๐. กระบอกทราย ๑ อัน

๒๑. ยาสูบ ๑ ห่อ

๒๒. เกลือ ๑ ถุง

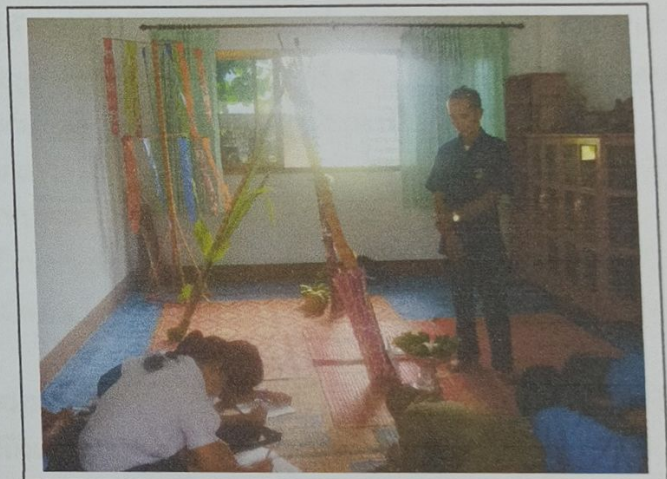
๒๓. ตุงสี่ชะตา ๑ ผืน

๒๔. เสื่อ ๑ ผืน

๒๕. หมอน ๑ ใบ

๒๖. หม้อ ๑ อัน

๒๗. ฐานสี่ชะตา

นอกจากเตรียมตุ๋นแล้วก็จัดการเตรียมอย่างอื่นอีก เช่น การหาดินเหนียวมาปั้นเป็นรูปคน และสัตว์ต่างๆ เช่น วัว ควาย เสือ งู ไก่ ช้าง และจัดหา กล้วย อ้อย หนาก พริก บุหรี่ เมี่ยง ข้าวสุก จำพวกอาหารก็มี แกงสุก แกงดิบ ขนมหวาน สิ่งละเอียดละน้อย เตรียมไว้ บางรายที่เป็น "ส่งผีกะยักซ์" ก็มักจะมีเนื้อสดๆ หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ลงไปด้วย เมื่อเตรียมเครื่องเช่นเสร็จและถูกต้องตามตำราท่านอาจารย์แล้ว อาจารย์ก็จะให้ตัดกาบกล้วยมาทำเป็นกระทงรูปสี่เหลี่ยม มีขนาดกว้างยาวตั้งแต่ ๑ คืบ ถึง ๒ ศอก ซึ่งเป็นขนาดที่ใหญ่ที่สุด แล้วจัดการกรูขึ้นที่เสียให้ตี และนำเครื่องเช่นที่จัดไว้เตรียมใส่ไปในกระทงหรือเรียกอย่างชาวเหนือว่า "สะตวง" เรียบร้อยแล้ว อาจารย์จะนำเอากระทงหรือสะตวง ไปยังสามแพร่ง หรือ สี่แพร่ง หรือ ทิศใดทิศหนึ่ง ที่ไม่ถูกกับลัคนาคนป่วยซึ่งอาจารย์จะทราบได้ว่าอยู่ที่ไหน ตามที่ลงดวงชะตาคนป่วยดูแล้ว เมื่อไปถึงที่ที่ต้องการแล้วอาจารย์ก็ยกทุลขึ้นเหนือศีรษะ กล่าวอาถรรพณ์ เชื่อเชิญให้ภูตผีเทวดาอารักษ์มารับเครื่องเช่น แล้ววางไว้ นำตำราสมุดข่อย (พับสา) มากางออกอ่านคำโองการสังเวद्यด้วยเสียงอันดังชัดถ้อยชัดคำ

ในคำโองการมักระบุชื่อผู้ป่วยด้วยว่าขอสังเวद्यให้ผิตนนั้น และขอให้หายเจ็บป่วยเสียที บางทีก็แข่งภูตผีปีศาจด้วยว่า เป็นผีตะกละตะกลาม เมื่อจะกินเครื่องเช่นก็กินเสีย และเมื่อกินแล้วก็ให้ไปเสียทางอื่น อย่ามารบกวนอีก และเมื่อจะไปก็จงนำพยาธิร้ายของคนป่วยไปเสียด้วย อย่ามากล้ากรายอีกต่อไปบางทีก็เป็นคำขอสมลาโทษว่า หากผู้ป่วยได้ผิตพลังสว่างเกินด้วยประการใดๆ โดยไม่ได้เจตนา หรือเจตนาก็ตาม ขออย่าได้ถือโทษโกรธเคืองเมื่อได้ส่งเครื่องสังเวद्यเช่นสรวงให้แล้ว ก็ขอให้หายเจ็บไข้โดยเร็ววันเถิด เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วก็ทิ้ง "สะตวง" ไว้ที่นั่นเอง ปล่อยให้ปล่อนก สุนัข มาจัดการกับสิ่งของที่อยู่ในสะตวงนั้นเป็นอันเสร็จพิธี อาจารย์ก็กลับมายังบ้านของคนป่วย ปลดขันตั้ง ไปจัดการเสียตามระเบียบ บางรายก็อาจมีการผูกมือให้คนป่วย เป็นการบำรุงกำลังใจด้วย

การส่งเคราะห์นี้ถือกันว่า ร้ายแรงกว่าอย่างอื่นก็คือ การส่งแกน คำว่า "ส่งแกน" นี้ เขียนมาจากคำว่า เทียน ซึ่งหมายถึง "ฟ้า" คนโบราณเชื่อกันว่า บรรพบุรุษของมนุษย์ทุกคนอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า เรียกกันว่า "ปู่แกน ย่าแกน" ซึ่งมีอำนาจบันดาลให้มนุษย์เกิด เจ็บป่วยและมีอันเป็นไปต่างๆ นานา หากได้ทำการการส่งเครื่องเช่นสังเวद्यให้เป็นการสมลาโทษแล้ว หาก ปู่แกน ย่าแกน ให้อภัยโทษหนักนั้นก็กลับเบาบางลงได้ แต่หาก ปู่แกน ย่าแกน ไม่ให้อภัยแล้วก็จะถึงแก่ชีวิต

แต่ว่า ส่งแกนไปแล้วก็ได้หมายความว่า คนป่วยจะรอดชีวิตทุกรายไม่ บางรายอาจจะมีอาการหนักมากอาจารย์ทำพิธี "ส่ง" ยังไม่ทันเสร็จก็ถึงแก่กรรมเสียก่อนก็มี ซึ่งต้องเข้าใจว่ามันเป็นเรื่องของชะตากรรมมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามพิธีส่งเคราะห์นี้ก็ยังมีนิยมยึดถือปฏิบัติในสังคมล้านนามาจนถึงทุกวันนี้

พิธีส่งเคราะห์นั้นมีความหลากหลาย จึงขอกล่าวถึงตัวอย่างการส่งเคราะห์ เครื่องเช่นสรวงแต่ละอย่างต้องใช้อะไรบ้าง

๑. การส่งเคราะห์ปัดรังควานหรือปัดสังเกด

จะประกอบพิธีกรรมประเภทนี้เพราะผู้ป่วยเรื้อรังไม่รู้จักหาย กินอาหารไม่ไดนอนไม่หลับกระวนกระวายใจ ผื่นร้ายหรือสงสัยจะถูกคุณไสย ถูกผี ถูกกระทำด้วยสิ่งอาถรรพณ์ต่างๆ

เครื่องเคราะห์ปัดรังควานหรือปัดสังเกด

- สะตวงทำด้วยกาบกล้วยสด ๒ ห่อ
- ช่อขาว ๒ ช่อ
- เทียน (เทียนเล่มเล็ก) ๒ เล่ม
- ควักน้ำ (กระทงใบตอง) ๑ ควัก
- ใส่หมากพลู กล้วย อ้อย พริก เกลือ ขึ้นปลา ข้าว แกงส้ม แกงหวาน อย่างละ ๒ ชิ้น

๒. การส่งเคราะห์ตีัวมิง (ส่งเคราะห์ให้กับต้นต้วผู้บาดเจ็บ)

๓๕. ผ้าขาว ๑ ผืน

๓๖. ผ้าแดง ๑ ผืน

๓๗. น้ำส้มป่อย ๑ แก้ว

ประวัติ / ความเป็นมา

การส่งเคราะห์ เป็นพิธีทางไสยศาสตร์ และมีการประยุกต์เอาพุทธศาสนาเข้าไปผสมผสานได้อย่างแนบเนียน นับเป็นความชาญฉลาดของชาวล้านนาเป็นอย่างหนึ่งที่น่าความเชื่อทางฝ่ายพราหมณ์ที่นับถือผีสงเทวดา และพิธีกรรมต่างๆ รวมเข้ากับบทพุทธมนต์ทางฝ่ายพระพุทธศาสนา การส่งเคราะห์ เป็นพิธีเช่นสรวงสะเดาะเคราะห์ด้วยการบูชาปิดเป่าให้เคราะห์ร้ายกลายเป็นดี ซึ่งมักนิยมทำกันเมื่อมีคนใดคนหนึ่งเจ็บป่วย หรือมีอาเพศเหตุร้ายประการใดประการหนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งเชื่อว่าทำให้ผู้ป่วยหรือผู้ที่ต้องเหตุร้ายได้ทุเลาหรือรอดพ้นจากอันตรายที่เกิดขึ้น

ลักษณะความเชื่อ

การส่งเคราะห์ของผู้คนในท้องถิ่นเท่าที่มีการประกอบพิธีและทำกันต่อๆ มา จนทุกวันนี้จะนิยมทำกันในวันขึ้นปีใหม่ (วันสงกรานต์ของทุกๆ ปี) คือ ตั้งแต่วันถัดจากวันพญาวัน คือ วันปากปี หรือวันที่ ๑๖ เมษายน เป็นต้นไปประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งจะส่งเคราะห์ในกรณีที่ฝนร้าย ฝนไม่ตี หรือในกรณีได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากอุบัติเหตุถึงขนาดเลือดตกยางออกก็จะนิยมทำพิธีส่งเคราะห์และในกรณีที่เจ็บป่วย เรื้อรังไม่รู้จักหายก็จะนิยมส่งเคราะห์

ความสำคัญ

การส่งเคราะห์เป็นความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว โดยเชื่อว่า การส่งเคราะห์นั้นสามารถขจัดปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรืออันตรายต่างๆ ออกไปได้ ทำแล้วจะปลอดโปร่ง โล่งใจ สบายใจ ทำให้ผู้ที่ได้รับการส่งเคราะห์แล้วมีขวัญและกำลังใจในการประกอบกิจการงานต่อไปด้วยความมั่นใจ ไม่เป็นห่วงหรือพะวงว่าจะเกิดภัยอันตรายใดๆ เพราะตนเองได้กระทำพิธีส่งเคราะห์แล้ว

กิจกรรม / พิธี

ผู้ที่ประกอบพิธีส่งเคราะห์ต้องเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ผ่านการบวชเรียนถือศีลมาแล้ว และต้องเป็น "หนาน" (ผู้ที่ลาสิกขาจากเพศภิกษุสงฆ์) และเป็นผู้นิยมเคร่งครัดในทางไสยศาสตร์จนเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้าน

ก่อนจะทำพิธีมีการเตรียมเครื่อง เช่น และมีการ "ตั้งขัน" (คือยกครู) ให้ผู้เป็นอาจารย์เสียก่อน เครื่องตั้งขันมักมี หมากพลู บุหรี่ ผ้าขาว ผ้าแดง และเงินค่าครู ซึ่งแล้วแต่ผู้เป็นอาจารย์จะบอกให้ แต่ก่อนค่ายกครูมีมูลค่า "กึ่งวัน" (หกสตางค์) "วัน" (เฟื้องหรือ ๑๒ สตางค์) ขึ้นไปจนถึง ๑-๒-๓-๖ บาท แต่ปัจจุบัน ๑๒ บาท ๒๒ บาท หรือ ๓๒ บาท ตามลำดับ (ข้อมูลปัจจุบัน ๒๒-๓๒ บาท) และที่ขาดไม่ได้ คือ เหล้า ๑ ขวดห้าอ้อย (ขวดเบียร์เล็ก) หรือ ๑ ขวดขัน (ขวดเบียร์ใหญ่) ซึ่งเมื่อทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจารย์จะรินดื่มพอเป็นพิธีแล้ว แจกกันรับประทาน

เมื่อเตรียมเครื่องยกครูหรือตั้งขันเรียบร้อยแล้ว จะมีการเตรียมเครื่องเช่นที่จะทำพิธีส่งเครื่องเช่นนี้ "อาจารย์" จะบอกให้ว่าต้องเตรียมอะไรบ้าง แต่โดยมากมี "ตุ่ง" (คือธงสามเหลี่ยม) เป็นธงขนาดเล็กๆ กว้างประมาณ ๒ นิ้ว ทำด้วยกระดาษสีต่างๆ แต่มักจะมีสีขาว สีแดง สีดำ สีเหลือง อื่นนอกจากนี้ไม่นิยม "ตุ่ง" ที่ว่านี้ อาจารย์จะบอกให้ทราบว่าจะอย่างไร สีไหน ไขกั้ว แต่จำนวนที่นิยมใช้นั้นมักจะใช้ ๓ ตัว ๖ ตัว ๙ ตัว ๑๒ ตัว

๒ ฐานส่งเคราะห์

วัสดุ/อุปกรณ์ส่งเคราะห์

๑. อ้อย ๑ อัน
๒. ผักขม ๑ มัด
๓. ผลมะพร้าวอ่อน ๔ ลูก
๔. มะม่วง ๑/๒ กก.
๕. ผลมะเดื่อ ๑ มัด
๖. ปลาร้าแห้ง ๒ ซีด
๗. พริกแห้ง ๑ ซีด
๘. พริกหนุ่ม ๑ ซีด
๙. กล้ายติบ ๓ หวี
๑๐. ยอดฟักทอง ๑ มัด
๑๑. ต้นกล้วย ๑ ต้น
๑๒. ดอกไม้ ๑๐ ช่อ
๑๓. ฐูป ๑๓ ดอก
๑๔. เทียน ๑๕ เล่ม
๑๕. ตุง ๓ เหลี่ยมสีดำ ๒๕ ผืน
๑๖. ตุง ๓ เหลี่ยมสีแดง ๒๕ ผืน
๑๗. ตุง ๓ เหลี่ยมสีเหลือง ๑๓ ผืน
๑๘. ตุง ๓ เหลี่ยมสีขาว ๑๓ ผืน
๑๙. แกงส้ม ๘ ลูก
๒๐. แกงหวาน ๘ ลูก
๒๑. ดินเหนียวปั้นรูปควาย ๑ ตัว
๒๒. ดินเหนียวปั้นรูปคน ๑ ตัว
๒๓. ข้าวเปลือก ๑/๒ ลิตร
๒๔. ข้าวสาร ๑/๒ ลิตร
๒๕. แดงกวา ๘ ซีก
๒๖. มะเขือ ๘ ลูก
๒๗. พันธุ์ผักกาด ๘ เม็ด
๒๘. เนื้อ ๘ ชิ้น
๒๙. ปลา ๘ ชิ้น
๓๐. ข้าวเหนียว ๘ ก้อน
๓๑. ข้าวดำ ๘ ก้อน
๓๒. หมาก ๑ หัว
๓๓. ใบพลู ๑ มัด
๓๔. เงิน ๓๒ บาท

๓
ประเพณีขึ้นท้าวทั้ง ๔

พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้ง ๔ ของผู้เฒ่าผู้แก่ชุมชนในภาคเหนือหรือท้องถิ่นล้าน เป็นความเชื่อทางด้านจิตใจที่ว่า หากบ้านใดทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง ๔ แล้ว เชื่อว่าท้าวจตุโลกบาล ซึ่งเป็นเทพรักษาทิศทั้ง ๔ ทิศ จะลงมาปกป้องรักษาให้เจ้าของบ้าน หรือเยาวชนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากเกรงว่าหากไม่ปฏิบัติในสิ่งไม่ดี จะส่งผลเสียต่อตนเอง

พิธีขึ้นท้าวทั้ง ๔ นี้ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากบ้านใดจะประกอบพิธี เพื่อนบ้านก็จะมาช่วยจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ที่มีทั้งอาหารคาวหวาน ผลไม้ ตุง ข้าวตอก ดอกไม้ และอื่นๆ แต่ละชนิดต้องมีครบ ๔ อย่าง

ประเพณีการขึ้นท้าวทั้ง ๔ นั้น นับถือและนิยมกันมาแต่โบราณกาลแล้ว ซึ่งชาวเหนือเมื่อจะทำการมงคลใดๆ ก็จะมีนิมกันขึ้นท้าวทั้ง ๔ เช่น ฉลองวัดวาอาราม กินแขก แต่งงาน ปลุกสร้างบ้านใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ บวชพระเบิกขัตติและงานประเพณีต่างๆ งานสงกรานต์ เปิดร้านค้าใหม่ เป็นต้น ก็มักจะขึ้นท้าวทั้ง ๔ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันอาเพศเหตุร้าย อันที่จะเกิดขึ้นในระหว่างงาน แล้วยังให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงดังปรารถนา ท้าวทั้ง ๔ จัดว่าเป็นเทวดาจำพวกหนึ่ง ที่อาราธนามาปกป้องสิ่งอันเลวร้ายทั้งหลายและอันตราย ที่จะเกิดแก่มนุษยโลก คอยรักษาดูแลทุกข์สุขของมนุษยโลกทั้ง ๔ ทิศ

ท้าวทั้ง ๔ หรือเรียกว่า ท้าวจตุโลกบาล เป็นเทวดาที่รักษาทุกข์ สุข ของมนุษยโลกไว้ทั้ง ๔ ทิศ และทำหน้าที่ป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่มนุษยโลกทั้งหลาย ท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ องค์ประกอบด้วย

ท้าวภูเวร หรือบางที่เรียกว่า ท้าวเวสสุวรรณมีหน้าที่รักษาอยู่ทางทิศอุดร (เหนือ) มีพวักษ์เป็นบริวาร

ท้าวตะรุฐ มีหน้าที่รักษาอยู่ทิศบูรพา (ตะวันออก) มีพวกคนธรรพ์เป็นบริวาร

ท้าววิรุฬหก มีหน้าที่รักษาอยู่ทางทิศทักษิณ (ใต้) มีพวกอสูรเป็นบริวาร

ท้าววิรุฬปักข์ มีหน้าที่รักษาอยู่ทางทิศประจิม (ตะวันตก) มีฝูงนาคเป็นบริวาร

ท้าวจตุโลกบาล หรือท้าวทั้ง ๔ นี้ มีพระยาอินทอิราษเป็นประธาน ในการทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง ๔ มีธรรมเนียมว่า เมื่อจะทำการมงคลต่างๆ เป็นต้นว่า ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน บวชนาค งานทำบุญปอย และงานประเพณีต่างๆ เช่น งานพิธีสักการบูชาเสาอินทขิล และในเทศกาลตรุษสงกรานต์ ก็มักจะมีการทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง ๔ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

เครื่องพลีกรรม มีขนม ของหวาน คาว บุหรี่ หมาก เมียง กล้วย อ้อย ช่อตุง อย่างละ ๔ รูปเทียน บรรจุลงในสะตวง (กระทง) ที่ทำด้วยหยวกกล้วย ขนาดกว้างประมาณ ๑ คืบ นำเอาสะตวงไปวางไว้บนเสาไม้ ซึ่งสมมุติว่าเป็นปราสาทของเทวดาทั้ง ๔ ตน ส่วนอันกลางจะสูงกว่าสมมุติว่า เป็นพระยาอินทอิราษของค์ประมุข สะตวงนี้ จะต้องเตรียมไว้ ๕ อัน สำหรับเทวดาและกระทงเล็กอีกองค์หนึ่ง วางไว้ที่ตีนเสาปราสาท สมมุติว่า เป็นแม่ธรณีเจ้าที่ ซึ่งเป็นประจักษ์พยานในการมงคลที่จัดขึ้น การวางกระทง กระทงที่ปักช่อตุงสีแดงไว้ทางทิศตะวันออก ช่อตุงสีเหลืองไว้ทางทิศใต้ ช่อตุงสีขาวไว้ทางทิศตะวันตก ช่อสีดำไว้ทางทิศเหนือ ช่อปลายปราสาทของพยานินทร์ ช่อตุงสีเขียว แล้วจุดรูปเทียน กล่าวคำเชิญเทวดา

ในการทำพิธี จะมีอาจารย์ประจำหมู่บ้านเป็นผู้ทำพิธี มีการอัญเชิญเทวดาก่อน แล้วกล่าวคำถวายแก่เทวดา ให้มารับของพลีกรรมนั้นๆ แล้วเป็นเสร็จพิธี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (๑) ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้แก่ตนเองและชุมชน
- (๒) ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- (๓) สามารถอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นแก่คนรุ่นหลังให้คงอยู่

สืบไป

- (๔) ผู้สูงอายุความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัยและคนในชุมชน
- (๕) คนในชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (๖) หน่วยงานทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการจัดทำกิจกรรมของชุมชน

๑. ฐานทำว้ทั้ง ๔

วัสดุ/อุปกรณ์ชิ้นทำว้ทั้ง ๔

๑. ใบตอง ๑ มัด
๒. ข้าวสาร ๑/๘ ลิตร
๓. ข้าวตอก ๑/๘ ลิตร
๔. ดอกไม้ ๑ ช่อ
๕. เทียน ๑ ห่อ
๖. แกงส้ม ๑ ถุง
๗. แกงหวาน ๑ ถุง
๘. มะม่วง ๑ ผล
๙. กล้วย ๔ ถุก
๑๐. อ้อย ๑ เล่ม
๑๑. หมาก ๑ มัด
๑๒. ใบพลู ๑ มัด
๑๓. เมี่ยง ๑ กำ
๑๔. บุหรี่ ๑ ห่อ
๑๕. กระเทียม ๒ หัว
๑๖. หอมแดง ๒ หัว
๑๗. ตุง ๓ เหลี่ยมสีดำ ๔ ผืน
๑๘. ตุง ๓ เหลี่ยมสีแดง ๔ ผืน
๑๙. ตุง ๓ เหลี่ยมสีเหลือง ๔ ผืน
๒๐. ตุง ๓ เหลี่ยมสีขาว ๔ ผืน
๒๑. ตุง ๓ เหลี่ยมสีเขียว ๔ ผืน

ประวัติการก่อตั้งศูนย์สุขภาพพื้นที่บ้านตำบลนาง

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัย ตำบลบ้านนาง มีความสนใจงานแพทย์ทางเลือก และแพทย์พื้นบ้าน จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้รับงบประมาณจาก เทศบาลตำบลบ้านนาง จำนวน ๑๔,๕๐๐ บาท เพื่อพาแกนนำชุมชน หมอเมือง อสม. และผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน ณ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

ปี พ.ศ. ๒๕๔๕

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนางได้ประสานหมอพื้นบ้านให้มีการจัดตั้งชมรม หมอพื้นบ้านตำบลบ้านนางขึ้น มีสมาชิกจำนวน ๒๐ คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ปัญญาท้องถิ่น ด้านการดูแลสุขภาพ และเพื่อให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการดูแลสุขภาพของตนเอง

โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก

สถาบันพัฒนาชุมชนเข้มแข็งจังหวัดพะเยาเพื่อพัฒนาศักยภาพของหมอพื้นบ้าน โดยการจัดอบรม ผนวคนวดไทยให้กับหมอนวดหลักสูตรพื้นฐานโดยความร่วมมือของ คณบดีคณแพทย์แผนไทยรพ.พะเยา

และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านต๋อม กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้เรื่องสมุนไพร และ

องค์ความรู้การดูแลสุขภาพของเครือข่าย หมอหมอเมือง และมีการประชุมกันทุก ๓ เดือน

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ระดมทุนจากแหล่ง ต่างๆในชุมชน เช่นกองทุนต่างๆในชุมชน เช่น

กองทุนเงินล้าน คณะกรรมการเอตส์ตำบล กลุ่มผู้ ตัดเชื้อเอตส์ตำบล วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ผู้

มีจิตบริจาคในชุมชน สถาบันพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ฯลฯ ซึ่งเป็นภาระระดมทุนในรูปแบบเงินและสิ่งของ

รวมมูลค่าที่เป็นตัวเงินในการก่อสร้างครั้งแรก จำนวน ๔๑,๕๕๐ บาท ไม่รวมวัสดุที่บริจาค

เช่น บล็อก ไม้ ไม้ และแรงงานสมทบในการ ก่อสร้างจากกลุ่ม อสม. โดยได้เปิดให้บริการนวด

แผนไทย อบ ประคบสมุนไพร ยาลสมุนไพร ให้กับ ประชาชนในตำบลและตำบลใกล้เคียง ครั้งแรก

ในวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖ และ ดำเนินการเรื่อยมา โดยมีผู้มารับบริการอย่าง ต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗

ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก เทศบาล ตำบล บ้านนาง จำนวน ๔๕,๐๐๐ บาท ให้มา

ดำเนินการปรับปรุงสถานที่เพื่อพร้อมในการ ให้บริการ และดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนงบประมาณอย่าง

ต่อเนื่อง จากสถาบันพัฒนาชุมชนเข้มแข็งมูลนิธิ พะเยาเพื่อการพัฒนา เทศบาลตำบลบ้านนาง

กองทุนหลักประกันสุขภาพชุมชนตำบลบ้านนาง เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมของ ศูนย์ฯ และได้รับการ การดูแลให้คำปรึกษาในการให้บริการจากสถานี

อนามัยตำบลบ้านนาง เช่น การประเมินผู้รับบริการ เบื้องต้น การวัดความดันโลหิตก่อนการเข้าอบ

สมุนไพรอย่างมีขั้นตอน ปัจจุบันกิจกรรมที่ทางชมรมหมอพื้นบ้าน ตำบลบ้านนาง ได้ดำเนินการ คือ

๑. ให้บริการอบสมุนไพร ประคบสมุนไพร และนวดแผนไทย ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี

๒. ประชุมคณะทำงานทุก ๓ เดือน

๓. แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายหมอเมือง กลุ่มกัญชาพะเยา หรืออื่นเครือข่ายอื่นๆ ตามโอกาส

อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๔. ทำงานร่วมกับหน่วยงาน องค์กรอื่นๆ

เช่น สถานีอนามัยตำบลบ้านนางในการดูแลสุขภาพผู้ป่วย ไร้ร่อง ร่วมกับคณะกรรมการเอตส์-ยาเสพติด ตำบลบ้านนาง ในการอบรมเยาวชน การ

ให้บริการสุขภาพแบบที่บ้านในกิจกรรมสุขภาพ
ของตำบล เป็นต้น

๕. จิตอาสาสมัครสาธารณสุข ๑ แห่ง
โครงการสร้างชมรมหมอพื้นบ้านตำบลบ้านสร้าง
(ปัจจุบัน)

๑. นายบุญมี นิชง (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๒. นายมานพ สมคาว (หมอสมัครสาธารณสุข)
ประธาน

๓. นายตา ข่ายข้าวสาร (หมอสมัครสาธารณสุข)

๔. นางนุชย์ มาตีบ (หมอสมัครสาธารณสุข)
แพทย์หญิง

๕. นายเจริญ ชำนาญยา (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๖. นางเอื้อง ศิริคำน้อย (หมอสมัครสาธารณสุข)

๗. นายต้น โดทรี (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๘. นางน้อย สีใจออม (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๙. นายวิสูตร ชูสวัสดิ์ (หมอสมัครสาธารณสุข)

๑๐. นายดวง
โครงการ
โยวียง (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๑๑. นางชจร คำทอง (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๑๒. นายมูล บุญเลิศ (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๑๓. นางสมจิต แก้วสีบ (หมอสมัครสาธารณสุข)
โครงการ

๑๔. เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานสาธารณสุข ทต.บ้านสร้าง

๑๕. เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานแพทย์แผนไทย
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสร้าง

๑. สาธารณสุขอำเภอเมืองพะเยา
ที่ปรึกษาระดับอำเภอ

๒. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพะเยา
ที่ปรึกษาระดับตำบล

๑. เจ้าอาวาสวัดทุกวัดในตำบล

๒. กำนันตำบลบ้านสร้าง

๓. นายกเทศมนตรีตำบลบ้านสร้าง

๔. ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน

๕. ปลัดเทศบาลตำบลบ้านสร้าง

๖. ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านสร้าง

๗. ประธานผู้สูงอายุตำบลบ้านสร้าง

รูปกิจกรรม

การให้บริการนวดแผนไทย

4

นางพุดผะเงา นางพมอเมือเออ นางบ้านเอบเต ชมรมผู้สูงอายุ

นางพุดผะเงา
นางพมอเมือเออ
นางบ้านเอบเต
ชมรมผู้สูงอายุ
นางบ้านเอบเต
ชมรมผู้สูงอายุ
นางบ้านเอบเต
ชมรมผู้สูงอายุ

สนับสนุนโดย

การให้บริการของชมรมผู้สูงอายุ

